

Journalismin perustotuudet

Journalismista on kirjoitettu ja puhuttu paljon. Sitä jopa opetetaan yliopistotasolla. Kukaan ei kuitenkaan vielä ole rohjennut paljastaa Journalismin perustotuuksia. Nyt on aika selvittää käsitteet. Niiden viimeistelyyn antoivat pontta parin vuoden takainen Musta lista -jupakka, ja keväällä 2000 kipinöinyt Johtoporras-keskustelu.

Mustat listat -uutisankka perustui kuvitelmaan, että työministeriö kerää toimittajista mustia listoja. Todellisuudessa kyseessä oli aivan tavanomainen, ammattitaitoisesti hoidettuun viestintään kuuluva lehdistöanalyysi. Johtoporras-tapauksessa työministeriö oli mukana uuden tyyppisessä asiakaslehdessä, mikä synnytti tohinan suuresta pahasta, Maksetusta Journalismista.

Journalisti tarkoittaa tässä niin sanottua taleban-journalistia, joka vahvana uskossaan pitää itseään erehtymättömänä. Hän on aina valmis heittämään ensimmäisen kiven. Heitä on paljon. Taleban-journalisti ei tunnista itseään tästä kirjoituksesta. Sen sijaan hän käynnistää ensimmäisessä perustotuudessa kuvatun toimintamallin. Sille ei voi mitään. Se kuuluu Journalismiin.

Sitten perustotuuksiin. Ne ovat Journalismia opettavien opinahjojen vapaasti käytettävissä, lähde toki mainiten:

Journalisti on prinsessa

Mikään ei ole niin herkkä kuin prinsessa, paitsi journalisti. Kun journalisti tuntee Pyhää Journalismia – tai journalistia – loukatun, häntä ei pidättele mikään, kaikkein vähiten journalistin huoneentaulu. Harva kuitenkaan jälkikäteen vaivaa päätään sillä, mitä tulikaan kirjoitetuksi tai sanotuksi. Toisaalta, jos journalistin kollega tekee työssään emämokan, ei journalisti huomaa uutista sitten millään. Hiljaisuus on hiiskumaton. Se kuuluu Journalismiin.

Journalisti kertoo totuuden

Journalisti kertoo todellakin usein totuuden. Mutta mikä on journalistin totuus? Journalisti tietää sisimmässään, että on olemassa laaja totuuden kenttä. Journalisti kuitenkin tarvitsee skuupin. Sen hän päättää etukäteen. Sitten

© Kari Suomalaisen perikunta

hän valitsee laajasta totuuden kentästä osatotuuden, joka tukee hänen skuuppiaan.

Journalisti ei vaivaa päätään sillä, että kokonaisuuden kertominen asettaisi hänen otsikkonsa outoon valoon, onhan hän kertonut oman totuutensa. Ja kyllähän keskustelu tuo myöhemmin asian muut puolet esiin. Jos tuo. Eikä journalisti kuitenkaan koskaan myöntäisi erehtyneensä. Se kuuluu Journalismiin.

Kaikki Journalismi on maksettua

Erään suuren suomalaisen kaupungin suuri vaikuttaja kertoi taannoin, miten kaupungin päätöksenteko kulkee. Talousmafia kokoontuu kabinettiin. Sikari ja konjakkilasi toisessa kädessä ja golfmaila toisessa piirretään mattoon

kaupungin kaavasuunnitelmat. Nämä sitten hyväksytetään luottamusmiehillä. Omistamansa lehden päätoimittajasta hän huomautti: ”Kyllä se välillä änkyröi vastaan, mutta panee sitten lopulta asiat lehteen niin kuin kuuluukin”. Maksettua Journalismia?

Mustat listat -kalabaliikin jälkeen niin sanottu luotettava lähde kertoi, että aihetta uutisoitiin mediakonsernijohtoisesti. Jos joku mediakonserniin kuuluva media keksii hyvän uutisaiheen, muut tukevat sitä. Tässä tapauksessa konsernijournalismi kiteytyi siinä, että konserniin kuuluvan tv-kanavan uutisankuri haastatteli konserniin kuuluvan maakuntalehden päätoimittajaa. Päätoimittaja otti ponnekkaasti kantaa kahteen asiaan, joista kummastakaan hän ei tiennyt mitään. Mutta konsernijournalismi toimi. Maksettua Journalismia?

Skuuppi on skuuppi, mutta ei silloin, kun se päätetään toimituksen ulkopuolella, konsernijohtoisesti.

Kaikki Journalismi on aina ollut maksettua. Joku sen maksaa, vaikka journalisti ei sitä tiedä, tai ei ainakaan myönnä. Se kuuluu Journalismiin.

Journalisti on tekohurskas

Erään valtakunnallisen valtalehden edustaja paljasti alan seminaarissa vakavan journalistisen ongelman. Valtalehden journalistit olivat tuohduksissa, kun Helsinkiin oli noussut erään virvoitusjuomamerkin mukaan nimetty jääkiekkohalli. Nimi kuulemma vaarantaa Pyhää Journalismia. Siksi valtalehden journalistit keksivät hallille nimen, joka ei siis ole hallin oikea nimi.

Musta lista -jupakassa huhtikuussa 1998 oli kyse sisällönanalyttisestä tutkimuksesta, jonka Viestintätoimisto Grey Eminence teki työministeriön tilauksesta. Tutkimus tuotti ministeri Jaakonsaaren mukaan ”Liisan listoiksi” kutsutun listan, jossa työministeriön alaan kuuluvista asioista kirjoittaneiden toimittajien asenteet oli arvioitu numeroasteikolla. Kun tieto tutkimuksesta tuli julki, lista nimitettiin journalistisissa tuotteissa mustaksi listaksi, ja toimittajat epäilivät työministeriön arvottavan heitä mielipiteiden mukaan. Työministeriö vakuutti yrittäneensä selvittää sen, kuinka työvoimapolitiisesta uudistuksesta annettu tiedotus on mennyt perille.

Viestinnän tutkijoiltaakin kysyttiin: Osmo A. Wiiro piti tutkimusta tavanomaisena, sisällön erittely -metodia käyttävänä tutkimuksena.

Johtoporras-tapauksessa työministeriö osti Johtoporras-lehdeltä juttuja pääasiassa työvoimatoimistojen työnantajapalveluista. Kohussa oli kyse siitä, että ministeriön katsottiin ostaneen journalistiselta näyttävää julkisuutta – ilman tarjouskilpailua. Vähäiselle huomiolle asian saamassa julkisuudessa jäi se, että työministeriön lisäksi Johtoporras-lehteä ovat käyttäneet muutkin julkisyhteisöt. Kyseinen lehti on EstoPress Oy:n kustantama asiakaslehti, joka on suunnat-

Tämä avaa huikeita visioita. Nyt kun julkishallinnon liikelaitostuminen on vauhdissa, mitähän valtalehden tekonimijournalismitoimikunta kehittää Postitalosta tai VR:n makasiineista. Ja Finlandia-talo, voi kauhistus sentään! Yksikään journalisti ei halua jutuillaan edistää votkan myyntiä, vaikka itse olisikin suurkuluttaja. Entä Sikstuksen kappeli? Anekauppa oli aikanaan jumalattoman kovaa bisnestä.

Surkukupaisuuden huippu on, että näitä asioita pohditaan vakavissaan Helsingin keskustan uudessa lasirakennuksessa, jonka nimi on... Ei, en voi! Sisälläni asustava pieni journalisti ei anna lupaa paljastaa talon oikeaa nimeä.

Tässä sitä ollaan. Farssi on valmis, kun Journalismi käsitetään väärin, teko-hurskaasti.

Journalisti pelkää viestintää

Journalisti ymmärtää jotain viestinnän yhdestä, pienenevästä osa-alueesta, Journalismista. Muu viestintä on journalistille tuntematonta ja vähän pelotta-vaakin. Sehän voi uhata Pyhää Journalismia.

Johtoporras-elämöinti osoitti, että monet markkinointiviestinnän peruskäsitteet ovat journalistille tuntemattomia. Jos esimerkiksi kampanja-termi ei valkene skuuppia vainuavalle journalistille, on jälki sen mukaista. Media-, viestintä- ja mainostoimistot menevät journalistin mielessä iloisesti sekaisin.

Journalisti ei tiedä sitäkään, että joka päivä kymmenissä lehdissä on artikkeleita, jotka vaikkapa viestintätoimisto on kirjoittanut jonkin yrityksen tai

tu talous- ja yrityselämän vaikuttajille: Jupakan seurauksena Johtoporras-lehdessä on päädytty ilmoittamaan juttujen sponsorit aiempaa yksityiskohtaisemmin.

Sopuli-termin käyttöä toimittajien yhteydessä on pidetty epäonnistuneena, koska sopuli ei valla yhtenäisenä joukkona, vaan valitsee vaistonvaraisesti reittinsä siten, että yleensä päätyy muiden kanssa samoille teille. Nimitys saattaa kuitenkin sopia hyvinkin toimittajiin sikäli, että sopuli ei siedä lajikumppaneita lähellään. Käsititys sopulien joukkoitsemurhasta on peräisin Walt Disneyn elokuvasta Valkea Pohjola, jossa

eläimet syöksyvät jyrkänteeltä mereen. Kohtaus kuvattiin studiossa ja eläimet peloteltiin liikkeelle. Presidentti Mauno Koivisto nimesi toimittajat sopuleiksi Åbo Underrättelser -lehden haastattelussa vuonna 1984. Hänen mukaansa toimittajat ryntäävät kuin sopulilauma mielipidejohtajan määrittelemän, milloin minkäkin asian perään.

Katja Valaskivi

lähteet: Helsingin Sanomat 8.11.1997, Johtoporras-lehti kesäkuu 2000, Journalisti 11/2000, Turun Sanomat 4.5.2000, 18.5.2000, Verkkouutiset 3.4.1998, Åbo Underrättelser 3.1.1984.

yhteisön toimeksiannosta ja maksusta. Viestintätoimisto on junaillut artikkeleihin lehteen, eikä lukija koskaan saa tietää mikä on jutun tausta. Sekin kuuluu nykyisin Journalismiin.

Journalistista ei ole tiedottajaksi

Journalistista ei välttämättä ole tiedottajaksi. Useimmat yritykset ja yhteisöt edellyttävät tiedottajiltaan journalistikokemusta. On tietysti hyvä, että tuntee median toimintaa. Mutta hyvä journalisti on usein sisäänpäin kääntynyt, vähän kuin yksinäinen susi. Hän jahtaa itsekkäästi omaa skuuppiaan. Journalisti pitää tiedottajaa yksisilmäisenä ja kapea-alaisena, vaikka totuus on usein päinvastainen. Se kuuluu Journalismiin. Tiedottajan työ on toisenlainen ammatti.

Journalisti on sopuli

Journalisti nyt kerta kaikkiaan vaan on sopuli. Se kuuluu Journalismiin.

Ai niin, vielä sittenkin yksi:

Journalisti on pitkävihainen

Journalismia ei Suomessa voi arvostella, sillä journalisti on vihassaan norsuakin pitkämuistisempi. Kriitikkiä esittänyt joutuu pysyvästi perustotuus numero 1:n kohteeksi ties kuinka monennessa polvessa. Pyhä Journalismi on koskematon. Se kuuluu Journalismiin.

Siksi olenkin kirjoittanut tämän tekstin neuvostovalmisteisilla itsensä tuhoavilla biteillä. Opetettiinhan meidät 70-luvulla luottamaan neuvostoteknologiaan. Voin siis jatkaa omaa pikkuvirkamiehen uraani luottavaisin mielin. Mutta voi minua, jos teksti joutuisikin julkisuuteen!

VTM Karri Varmo on työministeriön viestintäpäällikkö.

Sähköposti: karri.varmo@mol.fi